

13. Seminarium Open Access w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego 24–30 października 2022 r.

Znaczenie Otwartej Nauki — dzielenia się wiedzą, zasobami edukacyjnymi, publikacjami i danymi badawczymi — stało się oczywiste w obliczu pandemii i rozwoju wirusa SARS-CoV-2, kiedy międzynarodowa i nieograniczona czasowo wymiana myśli okazała się kluczowa dla bezpieczeństwa ludzi na całym świecie. Zdrowie publiczne to jednak nie jedyny obszar, w którym ważna jest współpraca i udostępnianie wyników badań naukowych. W 2022 roku organizacja SPARC ponownie podkreśliła wagę Otwartej Nauki, tym razem kładąc nacisk na zagadnienia związane z bezpieczeństwem klimatycznym. International Open Access Week, coroczne święto wszystkich miłośników nauki, odbywało się bowiem pod hasłem: „Otwartość dla sprawiedliwości klimatycznej” [„Open for Climate Justice”]. Jak podkreślali inicjatorzy wydarzenia, „[d]zielenie się wiedzą jest prawem człowieka, a walka z kryzysem klimatycznym wymaga szybkiej wymiany wiedzy”¹, poza granicami geograficznymi czy ekonomicznymi.

W tym roku Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego po raz trzynasty zorganizowała „Seminarium Open Access”. W dniach 24–28 października 2022 roku odbywały się spotkania w formie warsztatów online, a przez cały tydzień w mediach społecznościowych Biblioteki pojawiały się wpisy promujące otwartą naukę, również w kontekście działań dla klimatu. Spotkania w przestrzeni wirtualnej koncentrowały się na różnych formach otwartości nauki — od narzędzi umożliwiających każdemu obywatelowi uczestniczenie w badaniach naukowych, przez otwarte publikowanie i narzędzia analityczne, po inne sposoby dzielenia się nauką ze światem poza murami uniwersytetu i w ramach badań finansowanych m.in. przez Narodowe Centrum Nauki.

¹ www.openaccessweek.org/theme, tłum. własne [dostęp: 14.11.2022].

Pierwsze warsztaty dotyczyły działań na rzecz ochrony dzikiej przyrody w Europie. Doktor Joanna Stojak z Instytutu Biologii Ssaków PAN w Białowieży oraz Instytut Genetyki i Biotechnologii Zwierząt PAN w Jastrzębcu przedstawiła wszystkim zainteresowanym projekt MammalNet², finansowany przez Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA). Projekt oferuje darmowe aplikacje (do pobrania na telefon lub działające online), które pozwalają każdemu, zarówno naukowcom, jak i amatorom, gromadzić dane na temat ssaków. „Użytkownicy aplikacji będą zatem uczestniczyć w międzynarodowych badaniach naukowych, które promują otwartą naukę i które w przyszłości dostarczą wskazówek, jak najlepiej zarządzać i chronić dziką przyrodę w Europie. Gromadzenie tych danych pomoże w szerokim odwzorowaniu rozmieszczenia gatunków oraz lepiej zrozumieć zachowanie i status populacji dzikich gatunków ssaków”³. Projekt kończy się w 2022 roku, ale zgodnie z zapewnieniem badaczy biorących w nim udział powstała w jego ramach sieć kontaktów ma funkcjonować nadal. Prezentacja Joanny Stojak przyciągnęła uwagę nie tylko społeczności akademickiej Uniwersytetu Łódzkiego, ale również kilku szkół średnich, które zapisały się na warsztaty.

Kolejne spotkanie, „Otwartość nauki, promocja i popularyzacja — zmienne punkty widzenia, realne potrzeby”, poprowadził dr hab. prof. UŁ Krzysztof Pabis z Katedry Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska UŁ. Naukowiec i popularyzator nauki opowiedział o swoich doświadczeniach z otwieraniem nauki oraz o relacjach otwartości i atrakcyjności badań naukowych. Jakie narzędzia możemy wykorzystać, by udostępnić i uatrakcyjnić naukę? Czy wydanie publikacji w formacie *open access* rzeczywiście wpływa na jej widoczność i cytowalność? Jakie przeszkody piętrzą się przed kimś, kto chce udostępniać wyniki swoich badań w sposób nieograniczony? Odpowiedzi na te i inne pytania Krzysztof Pabis zawarł w swojej obszernej — liczącej ponad siedemdziesiąt slajdów (!) — prezentacji.

Temat klimatu powrócił podczas trzeciego szkolenia, poświęconego wykorzystaniu narzędzi analitycznych w kontekście zrównoważonego rozwoju (SDGs). Bartłomiej Więckowski reprezentujący firmę Elsevier przedstawił możliwości bazy Scopus i narzędzia SciVal, wyjaśniając, w jaki sposób naukowiec może monitorować udział swój i swojej instytucji w globalnych działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju. Temat priorytetów SDGs dla Polski w ostatnich latach, od czasu przyjęcia we wrześniu 2015 roku *Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, coraz bardziej zyskuje na znaczeniu: „Przyjęcie Agendy 2030 jest wydarzeniem bezprecedensowym w historii ludzkości. Wszystkie 193 kraje członkowskie ONZ zobowiązały się do podejmowania działań na rzecz realizacji 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju (Sustainable Development Goals — SDGs). Cele te skupiają się na zapewnieniu godnego życia dla wszystkich mieszkańców świata, pokoju i postępu gospodarczego, przy równoczesnej ochronie środowiska naturalnego i przeciwdziałaniu zmianom klimatu”⁴. Webinarium prowadzone przez Bartłomieja Więckowskiego miało na celu prezentację zagadnienia z perspektywy bibliometrycznej i przyciągnęło nie tylko naukowców, ale również bibliotekarzy i inne osoby na co dzień pracujące z bazami danych i korzystające z narzędzi analitycznych.

² mammalnet.net.

³ ibs.bialowieza.pl/projekty/mammalnet [dostęp: 14.11.2022].

⁴ sdg.gov.pl/o_sdg [dostęp: 14.11.2022].

Ostatnie spotkanie w ramach „13. Seminarium Open Access” również dotyczyło globalnych wyzwań, przed jakimi stoją dziś naukowcy, ale koncentrowało się na udostępnianiu danych badawczych. Natalia Galica z Narodowego Centrum Nauki przedstawiła uczestnikom warsztatów politykę otwartości NCN-u w kontekście zarządzania danymi w trakcie realizowania projektów badawczych i po ich zakończeniu. Podkreśliła przy tym, jak ważne jest dzielenie się wynikami swoich badań w obliczu zmian klimatycznych oraz jak „[r]zetelność i wiarygodność naukowa, transparentność procesu badawczego oraz równy dostęp do zasobów naukowych motywują europejskich decydentów i agencje finansujące badania do wdrażania polityk zmierzających do globalnej transformacji nauki w otwartą naukę”⁵. Wśród zainteresowanych tematyką spotkania nie zabrakło pracowników naukowych i doktorantów UŁ, ale na warsztaty zarejestrowali się również pracownicy Centrum Nauki UŁ, Biblioteki UŁ oraz pracownicy innych uczelni.

Biblioteka UŁ organizuje „Seminarium Open Access” od 2010 roku; w tym czasie znaczenie Otwartej Nauki wrosło, zmieniło się również podejście do niej ośrodków badawczych, instytucji finansujących badania, rządów oraz samych naukowców i obywateli zainteresowanych wpływem nauki na świat i codzienne życie ludzi. W tegorocznej edycji wydarzenia, odbywającej się pod Patronatem Honorowym Rektora Uniwersytetu Łódzkiego, wzięło udział ponad sto osób: od licealistów, przez studentów i doktorantów, po doświadczonych badaczy i analityków danych. Entuzjazm przynajmniej części środowiska akademickiego to sukces wszystkich, którzy od lat promują idee otwartości w badaniach naukowych, warto jednak pamiętać także o rosnących wymaganiach i potrzebach — konieczna jest dalsza edukacja, zwłaszcza w kontekście zagadnień tak ważnych, jak cele dla zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwo klimatyczne.

Wszystkie prezentacje, które towarzyszyły wystąpieniom gości „13. Seminarium Open Access” w 2022 roku, Biblioteka UŁ udostępniła za zgodą autorów na otwartych licencjach w Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego⁶, gdzie można znaleźć także materiały z poprzednich edycji.

ANNA ZATORA

 <https://orcid.org/0000-0003-4597-5568>

Oddział Informacji Naukowej i Analiz Bibliometrycznych,
Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego

e-mail: anna.zatora@lib.uni.lodz.pl

⁵ www2.lib.uni.lodz.pl/openaccess [dostęp: 14.11.2022].

⁶ hdl.handle.net/11089/44006.